

ՈՒՆԷՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Դրամա 4 գործողութեամբ:

Հեղ. Շիրվանզադէի:

1902

ԳՈՐԺՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Անտօն Բէգմուրեան: Հարուստ կալուածատէր և զանազան առևտրական ընկերութիւնների անդամ: 43 տարեկան:

Հերսէլի: Նրա ամուսինը: 24 — 25 տարեկան առողջ, գեղեցիկ կին: Հագնւում է ճաշակով և շքեղ:

Սոլյոմոն Սուրաթեան: Հերսէլու հայրը: 52 տարեկան: Նատալիա: Նրա կինը: 46 տարեկան:

Աննա Ալիմբարեան: Հերսէլու ընկերուհին և հասակակիցը:

Ռուբէն Ալիմբարեան: Աննայի ամուսինը: 30 տարեկան: Դիա Մարտինիչ Մարմարեան: Անտօն Բէգմուրեանի մօտիկ ազգականն ու մտերիմ բարեկամը: 44 տարեկան:

Սուրէն Փրանգուլեան: Անտօն Բէգմուրեանի քեռորդին և գործերի կառավարիչը: 29 տարեկան:

Վարվառէ: Նրա ամուսինը: 26 տարեկան:

Սամսոն: Բէգմուրեանների սպասաւորը:

Վիրժինէ: Նրանց աղախինը:

Ալէքս: Նրանց ամարանոցի պահապանը:

Հիւրեր:

Առաջին եւ երկրորդ գործողութիւնները կատարուում են Բէգմուրեանների քաղաքին մերձակայ ամառանոցում, իսկ երրորդն ու չորրորդը նրանց քաղաքային ընտանիքում:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գեղեցիկ ամառանոցային պարտեզ։ Կենտրոնում երկու միմեանց կից բուսած ծառեր խիտ տերեւներով։ Նրանց ստուերի տակ թէյի սեղան սպիտակ սփռոցով ծածկուած, շուրջն եղեգնեայ աթոռներ։ Խորքի ամբողջ երկայնութեամբ երկաթէ ցանկապատ, որի մէջ տեղում դռներ կանաչ ներկած։ Դէպի աջ օրրան (hamac), որի վրայ մի քարձ եւ մի անկազմ գիրք։ Ցանկապատից դէն փողոց, յետոյ թփերով ծածկուած ըլլող, յետոյ միմեանցից բարձր լեռների շարք։ Շատ հեռւում մի ձիւնազագաթ լեռն, ընդհանրապէս վեր եւ գեղեցիկ կովկասեան պէյզաժ։

Բեմի աջ կողմը ներկայացնում է պարտիզի շարունակութիւնը։ Այստեղ, ավանսցէնայի մօտ դեղնազոյն նստարան երկու հոգու համար։

Բեմի ձախ կողմը ներկայացնում է ամառանոցի շինութիւնը։ Գետնից մի քանի աստիճան քարձրութեամբ ըլլորածեւ պատշգամբ, սքօղուած կանանչ պատատով։ Դէպի պատշգամբ նայում է շինութեան ճակատը—երկու դռներ, մէկը մէջ տեղում՝ լայն, կամարածեւ, միւսն անշի խորը—փոքր։ Առաջին դռների աջ ու ձախ կողմերում լուսամուտներ։

Պարտիզում ամենուրեք ծաղիկներ ու տրօպիքական ըրյսեր։ Օգոստոսեան կէսօր է։ Արեգակի շողերը տեղ տեղ խաղում են կարմիր աղիւսի փոշով ծածկուած գետնի վրայ, իսկ ընդհանրապէս ծառերի խիտ կանաչը տարածում է թանձր ստուեր։

ՏԵՍԻՆ I.

ՎԻՐՃԻՆԷ, ԱԼԷՔՕ, ՅԵՏՈՅ ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ:

Վարագոյրը ըարծրանալիս Ալէքօն ցնցողով ջրում է աջ կողմի ծաղիկները, ցածր ծայնով նրգելով մի ժողովրդական երգ: Չախ կողմից, պատշգամբից իջնում է Վիրժինէն ձեռքին մի մեծ արծաթեայ մատուցարան, վրէն սուրճի դատարկ գաւաթներ, կարագ, խաշած ձուեր եւ այլն: Սկսում է դարսել սեղանի վրայ:

Փոքր ժամանակ երկուսն էլ զբաղուած են իրանց զործով:

ՎԻՐՃԻՆԷ: Երգիր, երգիր, էն ա բլբուլները հաւաքուել են ծառի վրայ ու քեզ են ականջ դնում: (Հըռում է): Դէ լաւ, զահլա մի տանիր, էն Աստուածը...

ԱԼԷՔՕ: Եանի եա, քե հինչ, աղլի...

ՎԻՐՃԻՆԷ: Գլուխ ես ցաւեցնում:

ԱԼԷՔՕ: Եանի եա, խբ, քե հմա եմ էգո՛ւմ:

ՎԻՐՃԻՆԷ: Բաս չոլերի համար:

ԱԼԷՔՕ: (Հպարտ) Խանըմի հմա:

ՎԻՐՃԻՆԷ: Էն Աստուածը... (Փրտկալով ծիծաղում է):

ԱԼԷՔՕ: Իա... եանի եա, խբ ես ծիծաղում, խանըմը սիրիմ ա: Էն օրն էլ էգում էի գլուխս քաշ, մին էլ տենամ բալիօնի վրայ կայնած մտիկ ա անըմ: Էն ա ուզում էի չուանս հաւքեմ, ամա ասաց, «էգի էգի, Ալէքօ, լաւ ես էգում»: Ես էլ էգեցի, կէս մանէթ բախշեց: (Շարունակում է նրգել):

Ցանկապատի ետեւում նրեւում է Մարմարեանը: Միջհասակ, գեղեցկադէմ, բարի աչքերով տղամարդ է, որի դէմքը սակայն կրում է շուայտ անցեալի հետք: Կաթուածից նրա աջ թեւն ու աջ ոտը թուլացել են: Բայլում է թէ ձեռափայտի օգնութեամբ, ըայց ժիր:

ՎԻՐՓԻՆԷ. Դէ լաւ, ձախդ կտրէր, մարդ է գալիս:
ԱԼԷՔՕ. (Գլուխը քարծրացնելով) Աղա չոլախն է,
չուաններս հաքենք: (Ծրգելով կամաց կամաց հեռա-
նում է դէպի աջ եւ աններսութանում):

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ. (Դռների մօտից նայելով Ալէքօի
ետեւից) Էվալլա, Բաեաղէթի տենօր, ձախդ անսպառ:
(Առաջ է գալիս) Վիրժինէ, շուտ ինձ համար բեր սառը
կաթ և զելթերեան ջուր:

ՎԻՐՓԻՆԷ. Աչքիս վրայ, իլիա Մարտինիչ:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ. Ձերոնք քնչ են անում: (Նստում է
սեղանի քով փայտը ձեռին, գլխարկը գլխին):

ՎԻՐՓԻՆԷ. Էն ա աղան գալիս է: (Գնում է դէպի
ձախ, պատշգամբի փոքր դռներով):

Մեծ դռներից դուրս է գալիս Անտօն Բէգմուրեանը.
Նա հագած է սեւ սիւրտուկ, օձիքը ծալած շապիկ,
քարակ սեւ փողկապ: Ձեռում պահած է մի քանի լրա-
գիրներ եւ հաշուեթղթեր: Նրա ետեւից անմիջապէս
դուրս է գալիս Սուրէն Փռանգուլեանը. Դա առողջ, ե-
ռանդուն դէմքով երիտասարդ է, որի կերպարանքն
արտայայտում է գործնական մարդու ոգի: Հագած է
հասարակ պիջակ եւ երկայն կօշիկներ:

ՏԵՍԻԼ II.

ԱՆՏՕՆ, ՍՈՒՐԷՆ ԵՒ ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ:

ԱՆՏՕՆ. (Դռների միջից): Այս անգամ խնդիրդ
անտեղի եմ համարում: (Իջնում է պարտէզ): Այո, Սու-
րէն, այդ ինձ դէւր չի գալիս: (Բարեւում է Մարմա-
րեանին քարեկամական անփութութեամբ եւ նստում
սեղանի քով, թղթերն ու լրագրները դնելով սեղանի
վրայ):

ՍՈՒՐԷՆ. (Համարժակ եւ կտրում): Ներիր, քեռի,

ես քեզանից ողորմութիւն չեմ խնդրում, այլ իմ ծառայութեան իսկական վարձը: (Յարգանքով ձեռն տալիս Մարմարեանին եւ կանգնում սեղանի քով):

Վերժինէն ընրում է սառը կաթ, սիֆօն եւ, մի դատարկ ըստակի հետ դնելով Մարմարեանի առջեւ, յետ է գնում:

ԱՆՏՈՆ: (Տաքանալով): Շատ ծանր է ծառայութիւնդ այ: Կան կառավարիչներ, որոնք քեզանից երկու անգամ աւելի են ծառայում և երկու անգամ պակաս ստանում: (Սկսում է նախաճաշ անել):

ՍՈՒՐԵՆ: Եթէ ես մենակ լինէի, ամսական հարկը րուբլին էլ ինձ համար շատ էր:

ԱՆՏՈՆ: Աա, հինգ երեխայ ունիս, չէ: Ես էլ հէնց այդ էի ուզում լսել: Քսան ու իննը տարեկան հասակում — հինգ երեխայ: Ասա խնդրեմ, ո՞վ է մեղաւոր, որ դու թեթեւամիտ ես:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: (Բաժակը կիսով չափ լցրել է կաթով: Սուրճնին) Երիտասարդ պարոն, բարի եղէք այդ սիֆօնը սեղմելու:

ՍՈՒՐԵՆ: (Սեղմելով սիֆօնը, լեցնում է Մարմարեանի ըստակը): Ձէի կարծում, որ երեխաներ ունենալը թեթեւամտութեան նշան է:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Իվալլա, կեցցեն ուրեմն ինձ նման ամուրիները:

ԱՆՏՈՆ: Քեզպէսների համար, ի հարկէ, թեթեւամտութիւն է: քսան ու մէկ տարեկան չըկալիր, գնացիր պսակուեցիր, այն էլ մի աղքատ աղջկայ հետ: Ի՞նչ ես կարծում, խելքը գլխին մարդը պարտաւոր չէ առաջ իրան նիւթապէս ապահովել, լեռոյ ամուսնանալ:

ՍՈՒՐԵՆ: (Հազիւ զսպուած հեղնութեամբ): Իսկ քնչ կը հրամայէիր անել խելքը գլխին մարդուն մինչև ամուսնութիւն:

ԱՆՏՈՆ: Այն, ինչ-որ անում են ամենքը:

ՍՈՒՐԷՆ. Ներիր, քեռի, ես չէի ուզում առողջութիւնս վտանգի ենթարկել:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ. (Նայելով Սուրէնին ցածից վեր ծուռ հայեացքով): Ինչպէս ես:

ՍՈՒՐԷՆ. Ներեցէք, իմ խօսքը միայն ֆիզիքական առողջութեան մասին չէ:

ԱՆՏՕՆ. (Բարկանալով): Սուրէն, դու շատ ես խելքիդ զօռ տալիս: Իմ կարծիքով, այն մարդիկ են իրանց բարոյականութիւնը վտանգի ենթարկում, որոնք կճեպից դուրս չեկած աշխատում են ճտեր լոյս գցել:

ՍՈՒՐԷՆ. (Գռնատուելով, սակայն զսպելով իրան) Գեռի, ես ժամանակ չունիմ վիճելու, պէտք է իսկոյն վերադառնամ քաղաք: Հրամայիր, ինչ-որ ունիս հրամայելու:

ԱՆՏՕՆ. (Զսպել է իրան): Գնա, ես արդէն բոլոր պատուէրներս տուել եմ:

ՍՈՒՐԷՆ. Ծը տեսութիւն: (Գլուխ է տալիս ու զնում):

ԱՆՏՕՆ. Սպասիր:

Սուրէնը յետ է նայում:

ԱՆՏՕՆ. Յիշեցրու կնոջդ, որ աւաջիկայ կերակի իմ ամուսնութեան տարեդարձն է: Միասին եկէք, առաւօտից:

ՍՈՒՐԷՆ. Շնորհակալ եմ: (Գնում է եռանդուն քայլերով ցանկապատի դռներով):

ՏԵՍԻՆ III.

ԱՆՏՕՆ ԵՒ ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ, ՅԵՏԱՅ ՀԵՐՍԵԼԻ:

ԱՆՏՕՆ. (Վերցնելով սեղանի վրայից մի լրագիր): Մարդու արիւնն են տակն ու վրայ անում այդ ազգականները:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ, (Երանց դառն ճըշմարտութեամբ): Իրանց դառն ճըշ-

ԱՆՏՕՆ: Եւ դու համաձայն ես նրա հետ:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ, Կը կամենայի չը համաձայնուիլ (հառաչելով), բայց փաստը շատ ակնյայտ է: (Յոյց է տալիս իր կաթուածահար կողմը):

ԱՆՏՕՆ: Ո՞վ է մեղաւոր, որ դու զգուշ չէիր:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ, (Դառն հեզնութեամբ): Իսկ դու զգուշ էիր, ի հարկէ: Բայց մի մոռանար, բարեկամս, որ այդ երիտասարդի խօսքը միայն ֆիզիքական առողջութեան մասին չէր, այլև բարոյական: Եւ ես այժմ դժուարանում եմ վճռել— ով է մեր երկուսից աւելի անբարոյական, դո՛ւ, թէ ես...

ԱՆՏՕՆ, (Զգաղում է հաշիւներով), Ի հարկէ ես, որովհետեւ կամեցայ վերջապէս երջանիկ լինել...

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ, Ծաղրիւր, բայց քո բերանով խօսեց ինքը ճշմարտութիւնը: (Բեմի նտելից լսում է դաշնամուրի ծայն: Նուազում է ինչ-որ փոթորկալի նղանակ): Ահ, լսի՛ր, դարձեալ մի և նոյն եղանակը: Լսում ես, այդ փոթորկալի հնչիւնների մէջ ես զգում եմ ինչ-որ դառն բողոք: Բողոք մաքուր, երիտասարդ հոգու, կեղտի և տկարութեան դէմ...

ԱՆՏՕՆ, (Հաշիւները դնելով սեղանի վրայ, նայում է նրան սուր հայեացքով): Ինչպէս տեսնում եմ, սրտիդ վէրքը դեռ չի բուժուել:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ, Ահ, հերիք է Աստուած սիրես, վէրքը վաղուց է մոռացուած: Սյո, ես էի ուզում քո օրն ընկնել, բայց կաթուածն ինձ ազատեց: Ես այնքան լիմար էի, որ երեւակայում էի, թէ աշունը կարող է գարնան հետ միանալ և կազմել ներդաշնակութիւն: Հաւանում էի Հերսէլին, այո, այս քեզ յայտնի է: Բայց ինքը բնութիւնը սանձահարեց իմ լանդուզն փափազը—ամուսնանալ նրա հետ: Եւ ես այժմ շատ ուրախ եմ իմ դրու-

թեանը: (Դաշնամուրի նուագումը ընդհատում է): Ահ, ընդհատուեց: Փոյթ չէ, վաղը նորից նոյնը կը նուագուի...

ԱՆՏՏՈՆ: Ուրեմն, քո կարծիքով ես երջանիկ ամուսին չեմ:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Ոչ, և երբէք չես կարող երջանիկ ամուսին լինել: Հերիք է, Անտոն, ինչքան կոյր եղար, բաց արա աչքերդ և տես ինչ անդունդ կալ քո և նրա մէջ: Ո՞վ էիր դու երբ ամուսնացար, քառասունին մօտեցող մի թերմաշ, որի կեանքի սերն արդէն հաւաքուել էր, թթու թանն էր մնացել, իսկ նա տասնութ տարեկան երեխայ էր: Եվալլա, դու կին չէիր ուզում, այլ զարդ, որով կարողանայիր պարծենալ ուրիշների մօտ:

ԱՆՏՏՈՆ: (Աշխատելով հեզներ) Կեցցես, երեւելի հոգեբան ես: Բաւական է. եթէ ես թոյլ եմ տալիս քեզ ինչ հետ համարձակ խօսելու, այս դեռ չի նշանակում, թէ դու իմ համբերութիւնը պիտի հարստահարես քո լիմար գառողութիւններով:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Ներիր, ես լափշտակուեցի: Այդ երիտասարդի խօսքերը տակն ու վրայ արին իմ մտքերը: Լռենք, ահա գալիս է նա...

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Դուրս է գալիս ձախ կողմի առաջին դռներից: Նա մատների ծայրերով ըննած է մի թիթեռնիկ, որին նայում է ուշադիր):

ԱՆՏՏՈՆ: (Տեսնելով Հերսելին, զուարթանում է):

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: (Տեղից ըարձրանալով, գլուխ է տալիս, նորից նստում, գլխարկը դնելով քովի դատարկ աթոռի վրայ):

ՀԵՐՍԵԼԻ: Բարով, Իլիա Մարտինի: (Մօտենում է): Նայեցէք, ի՞նչ սիրուն թիթեռնիկ է, ի՞նչ քնքուշ գլուխիկ ունէ, ի՞նչ տարօրինակ թևեր, մէկը սև, միւսը սպիտակ. բնութեան կապրիզներից մէկը: (Դառնում է Անտոնին): Առ հասարակ ես թիթեռնիկներ չեմ սիրում, բայց այս մէկին բռնեցի: Նա թռչկոտում էր լուսամը-

տիս վրայ, դիպչելով ապակիներին: Իսկ ես նրան զըրկեցի ազատութիւնից:

ԱՆՏՕՆ: Լաւ բան չես արել:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, զրկելով նրան ազատութիւնից: (Թախծալի ժպտում է): Ճիշդ ես ասում: Իսկոյն: (Մօտենում է ծառերին եւ թիթեռնիկը ըաց թողնում նրանց նստելու): Գնա, բաղաւոր արարած, մի օր ապրիլ, բայց ազատ ապրիլ:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: (Ամբողջ ժամանակ թագուն դիտում է նրան եւ մերթ ընդ մերթ Անտօնին): Արծիւը թւաւորւում է...

ԱՆՏՕՆ: Իսկ քնչ են անում իմ թիթեռնիկները, Հելսէլի:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Վայրկենաբար տխրելով) Օխ, մի հարցնիր: Այսօր նրանք ուղղակի անտանելի են: Մէկին հանգստացնում եմ, միւսն է լալիս...

Վիրժինէն ընրում է սրճամանը, դնում Հերսէլու առջեւ եւ գնում:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Յետոյ երրորդը, և այն ժամանակ սկսում է սքանչելի տրիօն: Իվալլա, իսկ իմ սալօնում տիրում է պօէտիքական անդորրութիւն:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ախ, Իլիա Մարտինիչ, երբեմն ես նախանձում եմ այն մարդկանց, որոնք ընտանեկան հոգսերից ազատ են:

ԱՆՏՕՆ: Դու այնպէս ես ասում «ընտանեկտն հոգսեր», որ կարծես շատ ես ծանրաբեռնուած նրանցով: Իօմ, փառք Աստծու, Իլիան տան մարդ է, տեսնում է ինչպէս եմ քեզ պահում:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, Իլիա Մարտինիչին ամեն բան յայտնի է...

Մարմարեանն ու Անտօնը հայեացքներ են փոխանակում:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Դնելով ամուսնու առջեւ մի զաւաթ

սուրճ) Իլիա Մարտինիէ, գուցէ այսօր բացառութիւն
անէք և մի գաւաթ սուրճ խմէք:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Եթէ ուզում էք ինձ պատժել—ու-
րախութեամբ կը խմեմ:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ուրեմն արգելուած է անպայման: (Ա-
ծում է իւր համար մի գաւաթ սուրճ):

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Անպայման և ամեն խմէք, բացի
կաթից:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ես կարծում եմ, այդ շատ ձանձրալի
պիտի լինի տղամարդի համար: (Ծմում է):

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Այո, մանաւանդ ինձ համար: Ես
մի ժամանակ շատ էի սիրում սև սուրճը և յաճախ
խմում էի սառցրած շամպայնի հետ անանասով:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Սուրճը շամպայնի հետ—առաջին ան-
գամն եմ լսում: Պէտք է փորձել:

ԱՆՏՕՆ: (Զբաղուած է հաշուեթղթերով) Այդ շատ
վնասակար խմէք է:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Դու էլ ամեն բան վնասակար ես հա-
մարում. սուրճն առանց կաթի, ծխելը, գիշերներն ուշ
քնելը, ընթերելը:

ԱՆՏՕՆ: Այդ բոլորից ես վաղուց եմ կշտացել:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Հեզնօրէն ծիծաղելով) Կշտացել ես...

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Անտօնը մի փոքր զրպարտեց իրան:
Մեր ընկերական շրջանում նա յայտնի է եղել իւր չա-
փաւորութեամբ:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, և ճաշակով, չէ:

ԱՆՏՕՆ: (Հաշուելով) Երկու հարիւր լիտուն և եօ-
թանասուն—երեք հարիւր քսան ուռլլի, միայն պատե-
րի պատտառների համար... Թանգ է:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Ես օրից օր աւելի ու աւելի հա-
մողւում եմ, որ Անտօնի ճաշակը մրցակից չունի:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ա՛խ, հին կավալեր, դարձեալ կօմպ-
լիմաներ...

ԱՆՏՕՆ: Եօթ հարիւր ըուբլի ներկարարին: Տնա-
քանդութիւն է...

ՀԵՐՍԵՆԼԻ: (Դժկամմակ) Թող այդ հաշիւները դո-
նէ մի կէս ժամ: (Մարմնարնանին) Առաւօտից սկսած
մի գլուխ այդ հաշիւներով է զբաղուած:

ԱՆՏՕՆ: Եթէ ես իմ հաշիւներով չը զբաղուէի, դու
էլ առաւօտից ինչ չէիր ձանձրացնի քո դաշնամուրի
ղնդղնդոցով: Ուրեմն քվիթ ենք...

ՀԵՐՍԵՆԼԻ: Ուրախութեամբ կազատէի քեզ իմ դաշ-
նամուրից, եթէ իրաւունք տայիր: Ինչ անեմ, որ յա-
մուռում ես...

ԱՆՏՕՆ: Աա, դարձեալ հին երգը նոր եղանակով:
Հերսէլի, դուրս բեր գլխիցդ այդ ցնորքը: Դու երբէք
երաժշտուհի չես կարող դառնալ: Ականջ մի դնիր ու-
րիշների խօսքին: Նրանք քեզ շողոքորթում են:

ՀԵՐՍԵՆԼԻ: Ես ուրիշներին չեմ լսում, այլ իմ հո-
գու ձայնին:

ԱՆՏՕՆ: (Հեզմութեամբ): Եւ այդ ձայնն ասում է,
որ դու տաղանդ ես:

ՀԵՐՍԵՆԼԻ: Ձը գիտեմ: Ձգում եմ միայն, որ եթէ
չը շարունակեմ իմ կրթութիւնը, միշտ պիտի դժբախտ
լինիմ...

ԱՆՏՕՆ: (Մի քանի վայրկեան լռելուց յետոյ, հա-
շիւները հեռացնում է իրանից): Հերսէլի, լսիր ինչ,
թող լսի և մեր բարեկամը: Դու խելօք կին ես, կարող
ես սառն դատել: Դիցուք, թէ ես քեզ մի քանի տարի
ազատութիւն տուեցի, և դու դարձար տաղանդաւոր
դաշնակահար, թէկուզ համաշխարհային ասող, որի մա-
սին աւելի քան կասկածում եմ: Իսկ քս ուր գնամ, քո
ինչ անեմ: Պիտի վերցնեմ նոտաներիդ կապոցը և ետե-
ւիցք ընկած թափառեմ քաղաքից քաղաք իբրև արտիս-
տուհու ամուսին: Պիտի ծաղրի և ծիծաղի առարկայ
դառնամ իբրև մի կնոջ պոչ: Ոչ, Հերսէլի, ինչ ուզում

ես պահանջիր ինձանից, միայն ոչ այդ, որովհետև ես ինքնատէր եմ և յարգում եմ ինքնուրոյնութիւնս:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Ոտքի է կանգնել): Իսկ ես ինչ եմ քո կարծիքով: Ինքնասիրութիւնից և ինքնուրոյնութիւնից զուրկ մի ողորմելի էակ:

ԱՆՏՕՆ: Դու կին ես:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այսինքն, քո կարծիքով, ոչ առանձին մի անհատ, ոչ մի ամբողջութիւն իւր սեպհական ձեռնարկներով ու գաղափարներով:

ԱՆՏՕՆ: Ես քեզ հարկւր անգամ ասել եմ և կըրկնում եմ, որ կինը, մանաւանդ հայ կինը ծնուած է միայն ամուսին և մայր լինելու համար: Ուրիշ կոչում կնոջ համար ես չեմ ընդունում:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: (Ոտքի է կանգնել եւ հեռուից լսում է, յանդիմանաբար): Անաճն...

ԱՆՏՕՆ: (Գրգռուած): Ի՞նչ ես կամենում:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Ոչինչ, յետոյ կասեմ...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Որքան ուրեմն ստոր է քո գաղափարը կնոջ մասին: (Եռուռած անցնում է ցանկապատի կողմ եւ նայում հեռաւոր լեռներին):

ԱՆՏՕՆ: (Ձայրանալով): Ստոր... Հերսելի, մի լափշտակուիր մօգային գաղափարներով, նրանք պերճախօս են միայն տեսականապէս, իսկ գործնական կեանքի համար փուչ են: Կնոջ համար չի կարող լինել աւելի վեհ, աւելի սուրբ կոչում, քան այն, ինչ որ սահմանուած է բնութիւնից: Դուրս բեր գլխիցդ այդ ցնորքները:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այդ դուք, տղամարդիկդ էք, որ ցնորք էք համարում կնոջ ինքնուրոյնութիւնը: Դուք էք նրան ստորացրել մինչև այդ աստիճան: Կինը նոյնպէս անհատ է...

Ցանկապատի ետեւում երեւում է Աննա Ալիմբարեանը:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Ով որ է գալիս է:

ՏԾՍԻԼ IV.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԱՆՆԱ.

ԱՆՆԱ. (Թուխ-թուխ դէմքով կին է, պարզ, քայքայ ճաշակով հագնուած. Ձեւերն ու շարժումները ազատ են, համարձակ, սակայն ոչ զերծ կանացի քնքշութիւնից. Մէջքին կապած է ըարակ գեղեցիկ գօտի, որի վրայ քաշ արած է շատ փոքրիկ արծաթեայ դաշոյն: Հասնելով դռներին, կանգ է առնում, նայում դէպի ներս): Թոյլ տուէք հարցնել օյս է Բէգմուրեանների ամարանոցը:

ՄԱՐԿԱՐԵԱՆ. Այո է:

ՀԵՐՍԵԼԻ. (Ձը ծանաչելով). Ո՛ւմն էք կամենում:

ԱՆՆԱ. Գեղ: (Վազում է ներս): Հերսիւն:

ՀԵՐՍԵԼԻ. (Ծանաչելով). Աննա... Հազիւ ճանաչեցի...

Գրկախառնում են եւ համըռուում:

ԱՆՆԱ. Վերջապէս, եօթ տարի չը տեսնուելուց յետոյ:

ՀԵՐՍԵԼԻ. (Ուրախ). Այո, եօթը տարի: Այդ որ տեղից, ինչպէս, երբ: Ահա սիւրպրիզ... Նստիր... Ահ, ներկայացնում եմ, ամուսինս և նրա բարեկամը: Անտօն, ահա սա է իմ ընկերուհի Աննան, որի մասին այնքան խօսել եմ քեզ հետ:

Անտօն եւ Մարմարեան յարգանքով գլուխ են տալիս:

ՀԵՐՍԵԼԻ. (Աննային). Ե՛րբ ես եկել:

ԱՆՆԱ. Երէկ երեկոյեան: Այսօր իմացայ, որ դու այստեղ ես, շտապեցի գալ քեզ տեսնելու:

(Նստում են):

ՀԵՐՍԵԼԻ. Վերջին ամիսները քեզնից նամակ էի

ստանում, սաստիկ բարկացած էի վրէժ: Բայց այս մասին լետույ, առաջ դեռ նախաճաշիր:

ԱՆՆԱ. Ես արդէն նախաճաշել եմ մօրաքրոջս մօտ: ՀԵՐՍԵԼԻ. Դու նրա մօտ ես իջևանել:

ԱՆՆԱ. Այո ոչ, ամուսինս չը կամեցաւ: Մենք իջևանել ենք հիւրանոցում:

ՀԵՐՍԵԼԻ. Դո՛ւ, հիւրանոցում: Իմ ամարանոցը թողած: Այդ աններելի է: Անտօն, հրամայիր Սամսոնին, որ իսկույն գնալ և Աննայի իրերը բերի:

ԱՆՏՈՆ. Ուրախութեամբ: (Ուզում է գնալ):

ԱՆՆԱ. Ոչ ոչ, շնորհակալ եմ: Ռուբէնը չի համաձայնուի, երբէք: Զուր մի անհանգստանաք:

ԱՆՏՈՆ. Նստում է եւ շարունակում է հաշիւներով զբաղուել:

ՀԵՐՍԵԼԻ. Ռուբէնը, քո ամուսինը և իմ նախկին հարևանը: Քանի տարի է ես նրան չեմ տեսել: Ես համարեա թէ երեխայ էի, երբ նա հեռացաւ Կովկասից: Շնորհաւորում եմ, սիրելիս, յուսով եմ, որ երջանիկ ես:

ԱՆՆԱ. Ես նոյնպէս շնորհաւորում եմ, թէ և նամակներով հարիւր անգամ իրարու շնորհաւորել ենք: (Անտօնին): Դուք պէտք է շատ երջանիկ լինիք, որ ունիք Հերսելի պէս ամուսին:

ԱՆՏՈՆ. Այո, տիկին, ես երջանիկ եմ: (Նստում է եւ զբաղւում հաշիւներով):

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ. Ասացէք, խնդրեմ, տիկին, դուք հասնուցեալ բժիշկ Խորէնեանի դուստր չէ՞ք, արդեօք:

ԱՆՆԱ. Այո, պարոն, դուք նրան ճանաչում էիք:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ. Ինչպէս չէ, լաւ ծանօթներ էինք: Նա շատ ուսումնասէր մարդ էր, գիտէր գրեթէ բոլոր ևրոպական լեզուները:

ԱՆՆԱ. Այո, նա շատ լուսաւոր մարդ էր: Նա ինձ աւանդել է անպատճառ բարձրագոյն ուսում ստանալ:

ՀԵՐՍԵԼԻ, (Հառաչելով): Եւ քեզ կը յաջողուի
կատարել նրա աւանդը Աննա, քեզ չամեն բան կը յա-
ջողուի, դու ունիս կամքի ուժ...

ԱՆՏՈՆ, Հինգ հազար երեք հարիւր ըուբլի հիւս-
ների... Սարսափելի է... (Ձգում է հաշիւները եւ լրա-
գիր վերցնում):

ԱՆՆԱ, Դիտես, Հերսելի, ես թողեցի այս տարի
մանկավարժական կուրսերը: Այժմ պատրաստուում եմ
մտնել Պետերբուրգի կանանց՝ բժշկական ինստիտուտը...

ԱՆՏՈՆ, (Նկատելով չափ հեզմօրէն): Կը նշանակէ
դուք ուզում էք լինել ինքնագլուխ, անկախ կին... Է-
մանսիպասիօն...

(Հերսելին նայում է նրան յանդիմանաբար):

ԱՆՆԱ, (Կտրուկ): Ձէք սխալուում, պարոն Բէգմու-
րեան, ես ուզում եմ լինել անկախ, և իմ ամուսինն
ինձ չի արգելում:

ԱՆՏՈՆ, Այդ, ի հարկէ, գովելի է: Երևի, երեխա-
ներ չունիք...

ԱՆՆԱ, Առ այժմ ոչ: Եւ եթէ լինին էլ, չեն խան-
գարի:

ՄԱՐՄԱՆԵԱՆ, Իսկ ձեր ամուսինն ինչով է պա-
րագում:

ԱՆՆԱ, Ճարտարապետ է:

ԱՆՏՈՆ, Այդ լաւ է, ես կը խնդրեմ նրան կազմել
իմ միւս տան պլանը:

ԱՆՆԱ, Նա առ այժմ պատուէրներ չի ընդունում:
Դեռ կատարելագործում է իւր արուեստի մէջ:

ԱՆՏՈՆ, (Վերցնելով սեղանի վրայից հաշիւներ):
Էհ, ինձ ներեցէք, տիկին, մի քանի կարեւոր նամակներ
պիտի գրեմ: (Գնում է պատշգամբ առաջին դռներով):

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ, Երկու ընկերուհիներ եօթ տարի
չը տեսնուելուց յետոյ խօսելու շատ բան կունենան:

(Հերսէլուն): Զեր թուլաւութեամբ գնում եմ անտառի կողմի պատշգամբը:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Հրամայեցէք Սամսոնին, որ ձեր բաղկաթուռն այնտեղ տանի:

Մարմարեանը զլուխ է տալիս եւ անցնում պատըշգամբի երկրորդ դռներով:

ՏԵՍԻՆ V.

ՀԵՐՍԵԼԻ և ԱՆՆԱ:

Վերջինէն ներս է մտնում եւ սկսում սեղանի իրերը ժողովել ու տանել, հետաքրքրուած դիտելով Աննային:

ԱՆՆԱ: (Աչքերով ուղեկցել է նախ Անտոնին, ապա Մարմարեանին): Այդ պարոնը ամուսնուդ ազգականն է:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Մօրաքրոջ որդին է:

ԱՆՆԱ: Ողորմելի մարդ:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, նա հիւանդ է:

ԱՆՆԱ: Տեսնում եմ և գիտեմ... Եւ որքան մեղանում շատացել է այդ անասի հիւանդների թիւը: Ինչո՞ւ ես ժպտում, այժմ ես կէս բժիշկ եմ, գիտեմ շատ հիւանդութիւնների յանցաւոր պատճառը: (Սպասելով, որ Վերջինէն հեռանայ) Հերսէլի (մօտենում է ու ձեռքը ընկում), աչքերիս նայիր: Դու բաղդաւոր ես:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Շփոթուած): Ինչո՞ւ համար ես հարցնում:

ԱՆՆԱ: Որովհետեւ դու քո նամակներում ամենազգոյշ կերպով այդ մասին լուում էիր, մինչդեռ ես իմ մասին ոչինչ չէի թագցնում: Այժմ դու պէտք է բոլորը պատմես, հասկանում ես, բոլորը:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Ցուցամատը յանդիմանաբար շարժե-

լով)։ Աննա, ես զգում եմ, որ նա քեզ դիւր չեկաւ։

ԱՆՆԱ։ Նա նման է մի հասարակ վաճառականի...
Բայց ասա, քննադէս պատահեց, որ դու նրան ընտրեցիր կեանքիդ ընկեր... Դու ինչ այս մասին գրեթէ ոչինչ չես գրել։ (Յոյց է տալիս աջ կողմի, ավանսցնալի մօտի նստարանը)։ Նստենք այստեղ և պատմիր։ Դու նրան լու էիր ճանաչում երբ ամուսնացար։

Նստում են։

ՀԵՐՍԵԼԻ։ Ես նրան բոլորովին չէի ճանաչում այն ժամանակ...

ԱՆՆԱ. (Ջարմանալով)։ Ի՜նչ, ուրեմն դու ամուսնացել ես նրա հարստութեան հետ։ Դ՞ու, որ միշտ խօսում էիր սիրոյ մասին, դ՞ու, հոգով բանաստեղծդ...

ՀԵՐՍԵԼԻ. (Թեթեւ հառաչելով)։ Լսիր, Աննա, քանի որ ալդպէս հետաքրքրւում ես— կը պատմեմ։ Ես տասնութ տարեկան չը կայի, երբ, լիցում ես, աւարտեցինք գիմնազիան։ Դու գնացիր եղբորդ մօտ արտասահման, իսկ ես մտալ կեանքի մէջ... Ամբողջ մի ձմեռալին սեզօն ես բաց չէի թողնում ոչ մի բազմամարդ պարահանգէս, բարեգործական ներկայացում, մանաւանդ երաժշտական կօնցերտ։ Դու գիտես, որ ես երաժշտութեան սիրահար եմ...

ԱՆՆԱ։ Սիրահար։ Դու ունիս երաժշտական տաղանդ անգամ։ Բայց ալդ մասին լետոյ։ Շարունակիր, շարունակիր...

ՀԵՐՍԵԼԻ։ Ինչ համար, իհարկէ, հաճելի էր պտտել հասարակութեան մէջ։ Ես կամաց կամաց սկսում էի ըմբռնել կեանքի իմաստը, Ծանօթ երիտասարդների թիւը մեծ էր։ Ոմանք մինչև անգամ անտարբեր չէին դէպի ինչ։

ԱՆՆԱ։ Իսկ դու անուշադիր սաւառնում էիր եթերքում...

ՀԵՐՍԵԼԻ։ Յամենայն դէպս ինչ համար տղամարդը

գեռ գոյութիւն չունէր: Ես յափշտակուած էի երաժշտութեամբ: Մի երեկոյ իմ ծանօթների շրջանում տեսայ Բէգմուրեանին: Ամբողջ երեկոյ նա պտտում էր շուրջս և աշխատում գրաւել ինձ: Շրջապատողներն շարքում նա աչքի չէր ընկնում ոչ իւր արտաքինով և ոչ զարգացումով: Իսկ ձևերն անտաշ էին: Նա ճաշակով հագնուել անգամ չգիտէր: Նոր հագուստը նրա վրայ նոր չէր երևում: Մի բան ինձ համար պարզ էր, այն է, որ հայրս նրան շատ է հաւանում: Ինչ և է, անցաւ ձմեռը, գարունը: Ամառը մենք ջրերումն էինք. հայրս բժշկուում էր: Ես, իհարկէ, Բէգմուրեանին մոռացել էի: Սակայն նա ինքը լիշեցրեց իւր մասին: Մի օր մօրս հետ զբօսնում էինք, յանկարծ նա մեր առաջը դուրս եկաւ, ժպտալով, ուրախ: Այնուհետև նա ամեն օր մեր տանն էր: Վերջապէս, քնչ երկարացնեմ, չանցաւ մի ամիս, և ես դարձայ տիկին Բէգմուրեան: Եւ ահա առաջիկայ կիրակի լրանում է իմ ամուսնութեան վեցերորդ տարին: Այս է իմ ամբողջ ուսմանը:

ԱՆՆԱ: Ուրեմն, այնուամենայնիւ, վերջիվերջոյ դու նրան հաւանեցիր:

ՀԵՐՍԷԼԻ: (Դրականապէս): Ոչ, Թէ ինչու տուեցի համաձայնութիւնս, չը գիտեմ: Ես, իհարկէ, ազատ էի ասելու «այո» կամ «ոչ»: Եւ ես երբէք չեմ մոռանայ մի բան. այն օրն երբ տուեցի դրական պատասխան, ինձ համար անտանելի օր էր: Ես տեսնում էի, որ եթէ մերժեմ—պիտի չարաչար վշտացնեմ մօրս: Նա ինձ չէր ստիպում կամ թախանձում, բայց լուռ, ակնածութեամբ լի հայեացքներով հալածում էր: Միւսնոյն ժամանակ, ես խղճում էի Անտօնին: Կարճ միջոցում նա սիրահարուել էր ինձ վրայ խեղաքարի պէս: Ախ, Աննա, ծանր զգացում է տղամարդին խղճալը, մանաւանդ երբ այդ տղամարդին ամենքը գովում են: Ես տեսնում էի, որ ինքս իմ առջև կեղծում եմ, ինքս գիտակցաբար խա-

բուժում եմ իմ հոգու ձայնին: Բայց և այնպէս, կամքի ոյժ չունեցալ մի անգամ արտասանած խօսքս լետ վերցնելու: Նոյն իսկ պսակի երեկոյ, երբ քահանան երրորդ անգամ հարցրեց. «համաձայն ես», ես մտածեցի. «դեռ ուշ է, դեռ կարող եմ լետ կանգնել»: Բայց նայեցի մօրս ուրախ դէմքին, Անտօնի երջանիկ երեսին, Աննա, և լեզուս կաշկանդուեց: Ես ոչինչ չասացի, միայն գլուխս թեքեցի կրծքիս: Եւ այդ վայրկեանին մարմնովս անցաւ մի տարօրինակ, մի սոսկալի սարսուռ, Աննա: (Սեղմում է Աննայի ձեռքը ամուր):

ԱՆՆԱ: Ան, սարսուռ: (Նայում է Հերսէլի աչքերին խորհրդաւոր) Հերսէլի, ես վախենում եմ քո ապագայի մասին:

Հ.ՐՍԷԼԻ: (Երեսը ձեռններով ծածկելով) Ոչ, ոչ, Աննա, մի ասա այդ բանը, մի ասա, Անտօնը լաւ մարդ է... (Վեր է կենում):

ԱՆՆԱ: Գուցէ նա լաւ մարդ է, բայց դու գոհ չես քո վիճակից, Հերսէլի, իսկ այդ վտանգաւոր դրութիւն է կնոջ համար:

ՀԵՐՍԷԼԻ: Լռիր, բաւական է, լսում ես, ես... ես... դժբաղդ չեմ: Այժմ դու պատմիր քո մասին, Աննա:

ԱՆՆԱ: Իմ պատմութիւնը շատ կարճ է: Ես վճռել եմ ձեռք բերել բարոյական և նիւթական անկախութիւն, որպէս զի մեր ամուսնական կեանքի կշիռը չը կորցնի իւր հաւասարութիւնը:

ՀԵՐՍԷԼԻ: Հասկանում եմ միտքդ, Աննա, որքան խելօք ես, որքան հեռաւե... Ես այժմ այն համոզմունքի եմ, որ անբաղդ է այն կինը, որ իւր ամուսնուց բարեբարուած է զգում իրան...:

Ցանկապատի ետեւում երեւում է Ռուբէն Ալիմբարեանը: Նա նրբակազմ է, փոքր ինչ գունատ, բայց առողջ նրիտասարդ է մտախոհ դէմքով: Հագած է սեւ պիջակ, նոյն գոյնի վարտիկ, սպիտակ ժիլետ: Չեւերը

կիրթ են, սակայն ներվային եւ հապճեպ։ Մինչեւ ցանկապատի դռներից մտնելը քանի մի վայրկեան դիտում է ամառանոցի շրջակայքը։

ԱՆՆԱ. Այդ քնչ ես կորցրել, որ փնտրում ես, Ռուբէն։

ՏՄԻԼ VI

ՆՈՅՆՔ Է ՌՈՒԲԵՆ ԱԼԻՄԲԱՐԵԱՆ

ՌՈՒԲԵՆ. Մի մանկական դառն լիշատակ (Տեսնելով Հերսէլին, հեռուից գլխարկը վերցնում է ու մոտենում)։

ԱՆՆԱ. Հապա, կարող ես ասել, որ այս գեղեցկուհին այն փոքրիկ, նիհար ու դեղնած աղջիկն է...

ՌՈՒԲԵՆ. (Սեղմնով Հերսէլի ծնող)։ Որն ամեն անգամ ինձ վրայ ձիւնի գնդակներ էր արձակում իրանց գաւթում։

ՀԵՐՍԵԼԻ. Երբ գալիս էիք իմ եղբօր հետ դասեր սովորելու։ Յիշում եմ։ Նստեցէք, խնդրեմ։ Այն ժամանակ դուք ինձ բարկացնում էիք։ Գիտե՞ս, Սննա, ինչ էր անուանում ինձ։

Ռուբէնը նստում է Հերսէլիից յետոյ։

ԱՆՆԱ. Լսել եմ, փոքրիկ նապաստակ։ Որովհետեւ ամեն անգամ երաժշտութեան ուսուցիչը գալիս դու թագնում էիր դաշնամուրի ետևում, ինչպէս նապաստակը թփի տակ որսորդին տեսնելիս։ Զարմանալի չէ, Հերսէլի, որ առաջ այնպէս փախչում էիր երաժշտութիւնից, յետոյ սիրահարուեցիր։

ՀԵՐՍԵԼԻ. (Ռուբէնին)։ Այն քնչ մանկական լիշատակի մասին էր ձեր խօսքը։

ՌՈՒԲԵՆ. Մանուկ ժամանակս, երբ մի ամառ ծնողներին հետ այստեղ էինք, մի անգամ ահա այն թմբից

գլորուել եմ: (Նայելով շուրջը): Այն ժամանակ այս տեղերն ամալի էին:

ԱՆՆԱ: (Մերթ անցուդարձ է անում, մերթ կանգ առնում): Իսկ այժմ քո գլորուած տեղում բուսել է մի շքեղ ամրոց: Տես, որ նրա կախարդուհին չը գիւթի քեզ...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Դու անուղղելի ես, Աննա... Ահա և ամուսինս...

ՏԵՍԻՆ VII

ՆՈՅՆՔ, ԱՆՏՈՆ և ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ

Անտոնն եւ Մարմարեանը դուրս են գալիս միա-
ժամանակ, առաջինը պատշգամբի առաջին, երկրորդը
երկրորդ դռներից:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Անտոնին): Դու վերջացրի՞ր գործը:

ԱՆՏՈՆ: (Իջնելով պարտէզ): Այո:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ուրեմն կարող ես ք այժմ զբօսնել:

ԱՆՏՈՆ: Բայց թող տուր նախ ծանօթանամ մեր
հիւրի հետ:

ՌՈՒԲԷՆ (Մօտենում է եւ Անտոնին ձեռն է տա-
լիս): Այլի՞քարեան: Եթէ չեմ սխալուում, ձեզ հանդի-
պել եմ արտասահմանում:

ԱՆՏՈՆ: (Բաւական անտարդներ) Շատ կարելի է...

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: (Բարեւելով): Դուցէ և մեր հրա-
մանոց:

ՌՈՒԲԷՆ: Այո և ձեզ, երկուսիդ միասին, Փարիզում:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Աննա, այժմ ես կարող եմ ցոյց տալ
քեզ մեր ամարանոցի շրջակայքը: (Ռուրէնին) Եւ ձեզ,
եթէ կամենաք զբօսնել:

ՌՈՒԲԷՆ: Ուրախութեամբ:

ԱՆՏՈՆ: Շոք է բաւական:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Գատակով) Քեզ համար միշտ կամ շոք

է կամ ցուրտ: Բայց պայմանով, Աննա, որ դուք այսօր մեզ մօտ ճաշէք: (Ռուբէնին) Յուսով եմ չէք մերժի:

Ռուբէնը համաձայնուելով զրուի է տալիս:

ԱՆՆԱ. (Մօտեցել է ցանկապատին եւ դիտում է հնոռն): Ինչ գեղեցիկ շրջակայք ունի ձեր ամառանոցը: Հերսէլի, դու, երեւի, ամեն օր զբօսնում ես:

ՀԵՐՍԵԼԻ. Ոչ, ես շատ քիչ եմ զբօսնում:

ԱՆՆԱ. Ինչո՞ւ:

ՀԵՐՍԵԼԻ. Մօտիկ անդերում զբօսնել չեմ սիրում, իսկ հեռու գնալու համար ընկերակից չունիմ:

ԱՆՆԱ. (Մօտենալով ընտի կենդրոնին) Իսկ պարոն Անտօնը:

ՀԵՐՍԵԼԻ. Օօ, նա շատ ծոյլ է զբօսնելում:

ԱՆՏՕՆ. Ծոյլ է: Դու հարթ տեղերը թողած սիրում ես թռչկոտել ժայռերի վրայ եւ ինչ էլ ստիպել որսորդական շան պէս քեզ հետեւի: Ի հարկէ, կը ծուլանամ:

ՀԵՐՍԵԼԻ. Այո, ես սիրում եմ ժայռերը, լեռները, իսկ ձորերն ու մթին անդունդները: (Դէպի պատշգամբ) Վերժինէ...

Աննան մօտենում է համակին:

ՄԱՐԿԱՐԵԱՆ. (Մեկուսի) Խոր ձորերը, մթին անդունդները, օօ, երիտասարդութիւն, երիտասարդութիւն: Վերժինէն զալիս է:

ՀԵՐՍԵԼԻ. (Վերժինէին) Բեր այստեղ գլխարկս ու հովանոցս:

Վերժինէն գնում է:

ԱՆՆԱ. (Վերցրել է համակի վրայից գործը եւ նայում է վերնագրին) «Բարոյականութիւն, թէ նախապաշարմունք»: Հերսէլի, դ՞ու ես կարդում այս գիրքը:

ՀԵՐՍԵԼԻ. Այո:

ԱՆՆԱ. (Գիրքը դնում է իւր տեղը): Հետաքրքրական է:

Վիրժինէն ընրում է Հերսէլիի գլխարկն ու հովանոցն:

ՀԵՐՍԵՆԼԻ: (Գլխարկը դնելով) Ես պատրաստ եմ: (Անտօնին) Գալիս ես, թէ չէ:

ԱՆՏՕՆ: Ինչ ներքի: Ես բարւոք եմ համարում Իլիայի հետ նաոգի խաղալ քան թափառել արեգակի տակ: Վիրժինէ, բեր ալստեղ նաոգին:

Վիրժինէն գնում է: Հերսէլին դժկամակութեան նշան է անում:

ՀԵՐՍԵՆԼԻ: Մենք երկար չենք զբօսնի: Աննա, տուր ինչ թևդ: (Աննում է թևը) Ահա այսպէս: Ես լիշեցի մեր անցեալը և դարձեալ զգացի ազատութիւն: Աննա, չես կարող երևակայել, թէ որքան ուրախ եմ քո գալուն:

Գնում են, ուրախ ուրախ զրուցելով: Ռուբէնը գլուխ է տալիս Անտօնին ու Մարմարեանին ու հետեւում նրան:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: (Աչքերով ուղեկցել է Հերսէլին, ապա դառնում է Անտօնին) Ինչո՞ւ չը գնացիր նրանց հետ: ԱՆՏՕՆ: Ծուլանում եմ:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: (Խորհրդաւոր) Իսկ այդ Ալիմբարեանը չի ծուլանալ և ամեն տեղ իւր կնոջը կը հետևի: ԱՆՏՕՆ: Դարձեալ նոյնը:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Դարձեալ և միշտ պիտի կրկնեմ. կամ ժողովիր բոլոր ուժերդ և դարձիր կենսասէր ինչպէս Հերսէլին, կամ զսպիր նրա մէջ կենսասիրութեան հուրը: ԱՆՏՕՆ: Ես ծեր չեմ:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Ոչ, դու նրա համար ծեր ես թէ մարմնով և թէ հոգով: (Վիրժինէն ընրում է նառդին):

ԱՆՏՕՆ: Իբրև հիւանդ բարեկամի, ես ներում եմ քեզ լիմար խօսքերդ: (Վերցնում է նառդին Վիրժինէից, որն իսկոյն հեռանում է):

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Ուրեմն ներքի մի խօսք ևս ասել:

Մի փոքր առաջ Հերսէլիի հետ վիճելիս, դու ասացիր. «կինը ծնունդ է միայն ամուսին և մայր լինելու համար»: Ես անյարմար համարեցի նրա ներկայութեամբ նկատել, այժմ կընկատեմ. Անտօն, քիչ կրկնիր այդ բանալ դարձուածը, կը փոշիմանես:

ԱՆՏՕՆ. (ծիծաղում է) Դէ լաւ, քիչ զօռ տուր խելքիդ: Նստիր խաղանք:

Մարմարեանը նայում է նրան սուր յանդիմանական հայեացքով եւ նստում ու զառերից մէկը վերցնում:

ԱՆՏՕՆ. (Ձառը զցելով) Այսօր ես անպատճառ կը տանեմ...

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ. Տեսնենք...

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ե՞յն ամարանոցի ներքին կողմը: Միջակ հիւրասենեակ, թեթեւ, ըսյց սիրուն կահաւորուած: Աջ կողմում երկու դռներ, որոնցից խորքինը տանում է Անտոնի առանձնասենեակը, իսկ ավանսցենայի կողմինը մը ուրիշ ազատ սենեակ: Այս երկու դռների միջեւ վառարան, որ երբէք չի վառուել: Ձախ կողմում եւս երկու դռներ, որոնցից ավանսցենայի մօտինը տանում է ննջարան, իսկ խորքինը սեղանատուն: Խորքի պատի մէջ միայն մի դուռ լայն, կամարածեւ: Երաւջ ու ծախ կողմերում մեծ մեծ լուսամտներ: Այս պատի առջեւ պատ-գամք, որ շարունակում է դէպի ծախ, ըմփ ետեւը: Պատշգաւից դէն պարտէզ, յետոյ անտառ, այնուհետեւ ժայռեր, լեռներ, ձորեր: Հիւրասենեակի խորքի աջ անկիւնում սեղան, վրէն գրքեր, ամսագրեր, լրագիրներ, այլքօմ եւ լուսանկարներ: Ձախ անկիւնում պիանինօ, վրէն ծաղիկների մի փունջ եւ մի տուփ կօնֆետներ: Այս ու այն կողմում պատերի տակ աթոռներ, իսկ ըմփ մէջ տեղում գահաւորակ եւ թեթեւ քազկաթոռներ:

Իրիկնադէմ է: Արեգակը նոր նոր մայր է մտնում: Հեռաւոր լեռների գագաթները լուսաւորում են նրա վերջին շողերով: Վարազոյրը քարձրանալուց յետոյ հետգնետէ այդ շողերը չքանում են, լեռների խորքից դուրս է գալիս լուսինը:

Տօնային ճաշը նոր է աւարտուել: Հիւրերը զքօսում են պարտիզում: Բեմից երեւում են նրանց գլուխները, յետոյ չքանում: Ժառանքը սեղանը հաւաքում

են: Մերթ ընդ մերթ Սամսոնը ֆոսկով և Վիրժինէն տօնային հագուստով անցնում են պատշգամբով, պարտիզից դէպի ծախ տանելով ասիսէներ, դանակ-պատառքառ, զինու շիշեր և այլն:

Բոլոր դռներն ու լուսամուտները բաց են:

ՏԵՍԻՆ I

ՍՈԼՈՄՈՆ և ՆԱՏԱԼԻԱ ՍՈՒՐԱԹԵԱՆՆԵՐ

ՍՈԼՈՄՈՆ. (Առողջ դէմքով, իւր տարիքի համեմատ կայտառ տղամարդ է, կարճ խուզած ալեխառն միրուքով ու մազերով: Հագած է մոխրագոյն ունդինկօտ, կոծակները բաց, սպիտակ ժիլետ, որի վրայ օրօրում է վզից քաշ արած սլանսնէն: Ներս է մտնում խորքի դռներից, նախ քան մտնելը ինչ-որ պատուէր է տալիս պատշգամբով անցնող Սամսոնին): Օֆ, վերջապէս, ճաշն աւարտուեց: Այդ կովկասեան «կենացները» զահլա են տանում: Այժմ փորձենք մեր փեսայի սիգարը: (Հանում է ժիլետի գրպանից մի սիգար և վառում):

ՆԱՏԱԼԻԱ. (Նիհար երեսով, չոր-չոր կազմուածքով կին է, որի խելացի աչքերն արտայայտում են կամքի հաստատութիւն և վճռականութիւն: Նա գլխաւրաց է: Ալեխառն մազերը քաւական նօսրացել են, քայց դէմքը դեռ կրում է անցեալ գեղեցկութեան հետք: Հագած է մետաքսեայ ընկուզեգոյն շրջազգեստ առանց արդու-զարդի: Ներս է մտնում սմուսնու հետ: Դու ուզում ես թուղթ խաղա՞ւ:

ՍՈԼՈՄՈՆ. (Ընկղմուելով գահաւորակի վրայ) Այո, բարոյականութեան արթուն պահասլան և առհասարակ տղամարդի ժուժկալութեան ջատագով: Չը տեսնար, որ Սամսոնին հրամայեցի սեղան բաց անել: Ո՛ւր գնացին հիւրերը:

ՆԱՏԱԼԻԱ: Շատերը ցրուեցին, մնացեալը տիկին Ալիմբարեանի խելքով գնացին ձորի գլուխը: Արեգակի մայր մտնելն են դիտում, իբրև թէ չը տեսնուած բան է: Սոյոմսն, տուն գնալու ժամանակ է:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Ոչ, հոգոյս ու մարմնիս հատոր, ոչ: Մէթէ մոռացել եմ Սոլոմոն Սուրաթհանի կեանքի նշանաբանը, միշտ զուարճալին գերադասել ընտանեկան իդիլիկայից:

ՆԱՏԱԼԻԱ: (Նստում է հառաչելով): Ախ, ախ, չը գիտեմ երբ պիտի ձեռք վերցնես այդ նշանաբանից:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Սուս, ճանճի սլատարագը մի սկսիր: Բայց ճաշը հիանալի անցաւ:

ՆԱՏԱԼԻԱ: Չը գիտեմ: Ինչ համար զլիաւորն այն է, որ Հերսէլին այսօր ուրախանում է:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Եւ ի՞նչպէս: Այսօր նրա ամուսնութեան վեցերորդ տարեդարձն է, և ես ոչ մի անգամ նրան այսօրուայ պէս զուարթ չեմ տեսել:

ՆԱՏԱԼԻԱ: (Մտազըքաղ) Այո, հիմա կարող եմ ձեռքս խղճիս վրայ դրած ասել, որ ես աղջկաս բաղդաւորեցրի:

ՍԱՄՍՈՆ: Պատշգամքի վրայ աջ կողմի լուսամտի առջեւ թղթախաղի սեղան է բաց անում:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Հոգով փափագում եմ հաւատալ, բայց...

ՆԱՏԱԼԻԱ: Ել բայց ու մայց չը կալ: Հերսէլին ունի տմեն բան, ինչ-որ հարկաւոր է մի կնոջ բաղդաւորութեան համար:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Բացի մէկից — համապատասխան ամուսնուց:

ՆԱՏԱԼԻԱ: Հերիք է, Աստուած սիրես, մի կրկնիր այդ յիմար խօսքը:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Ոչ, սիրելիս, ասել եմ և միշտ պիտի ասեմ — Անտօնը ոտից մինչև գլուխ պռօղա է, այն էլ մաշուած պռօղա, իսկ Հերսէլին, օօ, Հերսէլին ուրիշ

կին է, դու նրան դեռ լաւ չես ճանաչում: Վերջապէս, երբէք մինչև 30 տարեկան հասակը մի կնոջ համար չի կարելի ասել բաղդաւոր է նա թէ անբաղդ: Սպասիր դեռ:

ՆԱՏԱԼԻԱ: Ես կարծում եմ վեց տարուայ կենակցութիւնը բաւական է համոզուելու համար, որ Հերսէլին բաղդաւոր է:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Կարծիր ինչ-որ ուզում ես. բայց ես կօյր չեմ: Լսիր, այսօր ճաշի միջոցին, երբ այդ Ալիմբարեանները այնպէս զուարճանում էին, ես Հերսէլու դէմքի վրայ նշմարեցի մի տեսակ թախիժ: Ես համոզուած եմ, որ նա այդ րոպէին մտածում էր. «ինչու ես ևս չունիմ դրա նման ամուսին»: Իսկ երբ մի կին այսպէս է մտածում, նա երբէք չի կարող բաղդաւոր լինել: Ինչ և է, մի աններելի սրտալ էր, որ դու արիր, Հերսէլուն տալով այդ մարդուն:

ՆԱՏԱԼԻԱ: Լռիր, ի սէր Աստուծո:

ՍՈԼՈՄՈՆ: Կը լռեմ, բայց երևի, մի օր ինքը Հերսէլին կը խօսի: Ե՛հ, թողնենք, գալիս են, ես գնացի թողթ խաղալու:

(Դուրս է գալիս պատշգամբ):

ՆԱՏԱԼԻԱ: (Մտազըաղ) Միթէ նա չի սխալում: (Մնում է քանի մի վայրկեան ամուսնու խօսքերի տալուորութեան տակ, ապա, ձեռքով մի վճռական շարժումն անելով, անցնում է ննջարան):

Սոլոմոնն երեք հիւրերի հետ նստում է թղթախաղի:

ՏԵՍԻՆ II

ՀԵՐՍԵԼԻ, ԱՆՏՈՆ, ԱՆՆԱ ԵՒ ՌՈՒԲԷՆ, ԱԼԻՄԲԱՐԵԱՆՆԵՐ, ՍՈՒՐԷՆ ԵՒ ՎԱՌՎԱՌԷ ՖՈԱՆԳՈՒԼԵԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ:

Հերսէլին հագած է ուրախ գոյնի ամուսային թե-

Թեւ քայց ճոխ շրջագգեստ։ Աննան նոյնպէս տօնային հազուատով է։ Անտօնը հազած է քաց գոյնի նորածեւ կարուած հագուստ։ Ամենքը զուարթ տրամադրութեան մէջ են։

Սամսոնը սեղանատնից թէյ է ընդում՝ եւ սկսում քաժանել։

ԱՆՆԱ, (Ոգետրուած) Սխ, ի՞նչ հիանալի երևոյթ էր արեգակի մայր մտնելը։ Քանի քանի անգամ ամպերն ու լեռները իրանց գոյները փոխեցին։ Եւ ի՞նչ գոյներ։ Երանգների այդպիսի մրցումն ես չեմ տեսել ոչ Շվեյցարիայի և ոչ Իտալիայի երկնքի տակ։

ՀԵՐՍԵԼԻ, (Անսովոր զուարթ) Աննա, դու վարակեցիր ինձ քո ոգևորութեամբ։ Որքան աշխոյժ և վառ-վռուն ես, Աննա։ Դու խօսքով ուղղակի կեանք ես փչում ամենաչնչին երևոյթներին։ Քո այստեղ գալուց յետոյ շատ բան է փոխուել իմ աչքում։ Սառջ ես սիրում էի խոր ձորերը, մթին անդունդները և սոսկալի բարձրութիւնը։ Դու ինձ սովորեցրիր սիրել բնութեան մեղմ, քնքոյշ տեսարանները։ Ի՞նչ եմ ասում, դու ինձ սովորեցրիր սիրել կեանքի լուսաւոր կողմերը և հասկանալ նրանց խորհուրդը։

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ։ Ասում են, արտաքին երևոյթներին գոյն տուողը մեր անձնական տրամադրութիւնն է։

ԱՆՆԱ, Ահա այդ է ճիշդը, Հերսելի, մեր անձնական տրամադրութիւնը։ Այսօր քո ամուսնութեան տարեդարձն է, ուրախ հիւրեր, սքանչելի բնութիւն (ժըպտալով), գուցէ մի փոքր էլ շամպայնը ազդել են քեզ վրայ։ Իսկ դուք, պարոն Անտօն, ինչպէ՞ս երևում է, շատ էլ չէք սիրում բնութեան հրաշալիքները...

ԱՆՏՏՈՆ։ (Այդ միջոցին զբաղուած է ինչ-որ գործնական խօսակցութեամբ Սուրէնի հետ) Ես վաղուց եմ կշտացել այդպիսի տեսարաններից։

ՀԵՐՍԵԼԻ։ Դու երբէք բնութեան գեղեցկութեամբ

չես հիացել: (Վերցնում է պիանոի վրայից կօնֆէկտներին տուփը, քայքայ է անում եւ դնում սեղանի վրայ:

ՎԱՌՎԱՌԻ: (Պարզ հագնուած քաւական սիրուն, քայքայ գէր ու կոշտ ղէմքով կին է): Ուղիղն ասած, ես զարմանում եմ, որ մարդիկ ամեն դատարկ բանով հիանում են: Արեգակը մայր մտաւ, լուսինը դուրս եկաւ, երկինքը կարմրեց, կապտեց, չը գիտեմ ինչ հիանալի բաներ են դրանք: (Վերցնելով սրկու խոշոր կօնֆէկտներ, մէկն իւր ընթանն է դնում, միւսը տալիս է ամուսնուն):

ՍՈՒՐԻՆ: (Նկատելով Աննայի հեգնական ժպիտն իւր կնոջ խօսքերի վրայ, զրգուում է): Իմ կարծիքով, գեղեցիկ կարելի է համարել միայն այն, ինչ-որ այս կամ այն կերպ նպաստում է մեր կեանքի բարօրութեանը: Իսկ այդ բարձր լեռներն իրանց ձիւնապատ գագաթներով ուրիշ ոչինչ են եթէ ոչ մի մի խոչնդոտ մեր կեանքի բարօրութեան համար:

ՌՈՒԲԻՆ: Այդ քնչալէս, հետաքրքրական է իմանալ:

ԱՆՏՈՆ: Շատ հասկանալի է, եթէ այդ լեռները չը լինէին, գուցէ մեր երկիրն այսօր ծածկուած լինէր երկաթուղու գծերով:

ՍՈՒՐԻՆ: Եւ մենք մեր ապրուստի միջոցները կըրկնակի էժան ձեռք բերէինք մեր կեանքի բարօրութեան համար...

ՌՈՒԲԻՆ: Դարձեալ կեանքի բարօրութիւն... բայց քնչն էք համարում կեանքի բարօրութիւն, պարոն ֆռանգուլեան...

ՍՈՒՐԻՆ: Իմ ընտանիքի առողջութիւնն ու նիւթական ապահովութիւնը:

ԱՆՆԱ: Կարճ և հասկանալի:

ՎԱՌՎԱՌԻ: (Մի կօնֆէկտ եւս վերցնելով): Ի հարկէ, այդպէս է, ամենքի համար այդպէս է: (Դնում է

(Կօնֆէկտը ընրանը) Դու համաձայն չես, Հերսէլի:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ինչ մի հարցրու: Ես այնպիսի տրամադրութեան մէջ եմ, որ չը գիտեմ, չը գիտեմ... գուցէ պատրաստ եմ գեղեցիկը սիրել նոյն իսկ յանցանքի մէջ:

ԱՆՏՕՆ: (Ջարմացած) Գեղեցիկը յանցանքի մէջ...

ԱՆՆԱ: Ետտ անգամ գեղեցիկը յանցանքի մէջ բիւր անգամ հաճելի է, քան առաքինին տգեղութեան մէջ:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Տարօրինակ խօսքեր մեր կանանց բերանում:

ՎԱՌՎԱՌԻ: Խելքս բան չը կտրեց: (Կօնֆէկտ է վերցնում):

ՌՈՒԲԷՆ: Ես այսպէս եմ հասկանում տիկնանց ասածը. գեղեցկութիւնն ուրիշ ոչինչ է, եթէ ոչ առաքինութիւն: Իհարկէ, գեղեցկութիւն ընդհանուր մտքով և ոչ միայն ֆիզիքական գեղեցկութիւն:

ՎԱՌՎԱՌԻ: Ամենից հասկանալին Սուրէնի ասածն էր. ընտանիքի առողջութիւն և ապահովութիւն, մնացեալը լիմար բաներ են:

ՌՈՒԲԷՆ: Միանգամայն լիմար... Այո, բնութեան և կեանքի ո՞ր հրաշալիքը կարող է այնքան հաճոյք պատճառել, որքան ընտանիքի կուշտ և առողջ դէմքերը..

ՍՈՒՐԷՆ: Դուք կատակ էք անում, պարոն Ալիմբարեան:

ՌՈՒԲԷՆ: Ոչ ոչ, ես հրճւում եմ, տեսնելով, որ մեզանում կենսական բոլոր խնդիրները գումարուած ու դրուած են մի գծի տակ—ընտանիքի առողջութիւն և ապահովութիւն: Մնացեալ բոլոր խնդիրները դատարկ բաներ են, լիմար անգործ մարդկանց անօգուտ խելքի արդիւնք...

ՍՈՒՐԷՆ: Դուք պարզապէս ծաղրում էք, պարոն Ալիմբարեան, չը նայելով, որ ինքներդ ամուսնացած էք: Բայց ես կասեմ, որ անհատի երջանկութիւնը հաս-

տատուն չէ, եթէ հիմնուած չէ այն պատուանդանի վրայ, որի անունն է ընտանիք:

ՍՈԼՈՄՈՆ: (պատշգամբից) Զարմանալի չի բերում թուղթս, զարմանալի: Փնս:

Անտոնը գլխով հաւանութեան նշան անելով Սուրէնին, մօտեցել է Հերսէլուն, որ նստած է ըազկաթոռի վրայ, եւ կանգնելով նրա նտնում, ձեռները սիրալիւր դրել է նրա ուսերի վրայ: Հերսէլին տխրում է:

ՌՈՒԲԷՆ: (Դառն հեզնութեամբ) Ափսոս միայն, որ այդ ձեր ամուր համարուած պատուանդանն այժմ բաւական խախտուած է, պարոն Փռանգուլեան: Եւ նրանք, որոնց աշխարհահայեացքը մի փոքր բարձր է իրանց ամուսնու կօշիկներից, այժմ չեն կարողանում իրանց անհատական երջանկութիւնը նրա վրայ հիմնել:

ՍՈՒԲԷՆ: (Տաքանալով) Այդ այնտեղ, ձեր լուսաւոր Եւրոպայում, և ոչ մեզանում:

ՌՈՒԲԷՆ: Ահ, երանի ընտանիքը մեզանում այնքան երջանիկ լինէր, որքան այնտեղ:

ՆԱՏԱԼԻԱ: (Գալիս է ննջարանից) Օհ, լոգնեցի նրանց զրադեցնելուց: Կարծեմ, քնել են ուզում:

ՀԵՐՍԷԼԻ: Ահ, ժամանակ է: (Շտապով անցնում է ննջարան):

ՆԱՏԱԼԻԱ: Անտոն, նրանք քեզ են ուզում:

ԱՆՏՈՆ: (Կէս կատակով եւ կէս լուրջ): Ներեցէք, ես պիտի երեխաներին քնեցնեմ: (Գնում է ննջարան):

ՎԱՌՎԱՌԷ: (Դուրսէնին): Տեսնա՞ք, այդ է ընտանեկան երջանկութիւնը հա՛ն:

ՌՈՒԲԷՆ: Ես այլ հս ոչինչ չեմ ասում: (Մօտենում է պիանօյին եւ նօտաները թերթում):

ՍՈԼՈՄՈՆ: (Պատշգամբից): Նատալիա, արի մօտս կանգնիր, քո ոտն ինձ գալիս է: (Նատալիան գնում է պատշգամբ):

Բեմի նտելից լսում է շուրի ձայն: Բոլորն ա-
կանջ են դնում:

ԱՆՆԱ: Ահ, այդ քնչ է:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Շուրի: Մի ոտաբորիկ և կիսամերկ
եզիդի ամեն երեկոյ գալիս է, լուսամուտի տակ, թմբի
վրայ ծալապատիկ նստում ու նուագում: (Մօտենում
է Ռուբէնին):

ԱՆՆԱ: Հիանալի է: Եւ ինչ սաղում են մերամաղ-
ձոտ հնչիւնները լուսնկալ երեկոյին:

ՌՈՒԲԷՆ: Շատ հետաքրքրական է տեսնել այդ
երաժշտին:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Գնանք: (Յաժը ձայնով): Ես ձեր
բոլոր ասածների միտքը հասկացալ: Խօսենք առանձին:
(Գնում է պատշգամբ Ռուբէնի թեմառած):

ՎԱՐՎԱՌԷ: Գնանք, Սուրէն, մենք էլ մօտիկից
լսենք: (Վերցնում է մի թուռն կօնֆէկտ: Աննային):
Ի՞նչ է քիչ ուզում լսել:

ԱՆՆԱ: Հեռուից աւելի քաղցր է հնչում շուրին:

ՍՈՒՍՈՒՆ: (Թղթերը ձգելով սեղանի վրայ): Պա-
րօններ, ես՝ էլ չեմ ուզում խաղալ: Բաւական է ինչ-
քան տարուեցի: (Վեր է կենում եւ նատալիայի հետ
անցնում պատշգամբի ծախ կողմը: Խաղընկերները
հետեւում են նրան, զուարթ խօսակցելով):

ՏԵՍԻՆ III.

Հերսէլին դուրս է գալիս ննջարանից:

ՀԵՐՍԷԼԻ ԵՒ ԱՆՆԱ:

ՀԵՐՍԷԼԻ: Դու մնացել ես մենակ:

ԱՆՆԱ: Ես մնացի, կամենալով առանձնանալ քեզ
հետ:

ՀԵՐՍԷԼԻ: Ես էլ կամենում էի քեզ հետ առանձ-
նանալ: (Բռնելով ընկերուհու ձեռքը): Ախ, Աննա, չք
գիտեմ ինչ ինչ է պատահում, մի զարմանալի տրա-
կոմիտե:

մադրութեան մէջ եմ: Կարծեմ մի քանի լիմարութիւններ ասացի:

ԱՆՆԱ: Յիմարութիւններ չասացիր, միայն...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Միայն թէ, ասա...

ԱՆՆԱ: Տրամադրութիւնդ մատնեցիր հիւրերի ներկայութեամբ: Հերսելի, ես հասկանում եմ քո հոգին և...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Եւ խղճում ես, այո՛... Ախ, երանի քեզ Աննա, հազար երանի, որ ուշ ես ամուսնացել և ինքդ վճռել քո ճակատագիրը:

ԱՆՆԱ: Բայց չէ որ քո ճակատագիրն էլ ինքդ ես վճռել:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Դառն հեզուութեամբ): Ե՛ս: Եւ դու հաւատում ես այդ բանին: Ոչ, Աննա, իմ կամքը իմ ծնողների գերին է եղել, այսինքն իմ մօր գերին, հալլա մեղ չունի: Նա է կուրացրել է իմ աչքերը, մթնեցրել իմ ուղեղը, խլել ինձանից իմ կամքի ոյժը: Նա իմ շուրջը լստեղծել է գովաւանքների արեւցուցիչ մթնոլորտ, ուր շողիացել են Բէգմուրեանի թերութիւնները և խոշորացել նրա մըջիւնային արժանաւորութիւնները: Եւ այնուհետեւ միայն դարձել է իմ կամքին և ասել. «սիրելիս, մենք քեզ չենք ստիպում, այլ միայն հարցնում ենք ուղո՞ւմ ես գնալ Բէգմուրեանին»: Ես արտասանել եմ «այո»: Եւ այդ «այոն» միանգամ առ միշտ նրան ազատել է սպառաշի բոլոր պատասխանատուութիւնից:

ԱՆՆԱ: Բայց չէ որ դու ասում էիր, թէ Բէգմուրեանը լաւ մարդ է:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ասում էի և այժմ էլ նրան չեմ պախարակում: Բայց թէ ինչ, Աննա, որ նա լաւմարդ է, թէ ինչ: Նա օտար է իմ սրտին, միանգամայն օտար և միշտ օտար է եղել, միշտ...

ԱՆՆԱ: Խեղճ, Հերսելի, ուրեմն դու զժբաղտ ես...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Եւ դու դեռ հարցնում ես: Միթէ չե՞ս դիտում, չե՞ս տեսնում:

Շուին դադարում է:

ԱՆՆԱ: Ես միայն տեսնում եմ զգում եմ, որ նա բոլորովին քո կեանքի ընկերը չէ: Բայց վեց տարի ապրել էք միասին, մի թէ սովորութիւնը քեզ չի կապել նրա հետ:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Կապել է, այո՛, անտանելի շղթաներով: Ապրել եմ: Ո՛վ, ես: Ոչ, ես չեմ ապրել, այլ թմրել եմ բուսական կեանքի թմրութեամբ:

Շուին նոր նղանալ է սկսում:

ԱՆՆԱ: Եւ նոր ես զգում այդ:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ինչո՞ւ նոր: Զգում եմ այն օրից, երբ սկսել եմ ճանաչել կեանքը, հասկանալ իմ վիճակը: Այժմ միայն իմ դրութիւնը աւելի անտանելի է թւում ինձ, և պատճառը դու ես, Աննա...

ԱՆՆԱ: Ե՞ս:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, դու, Աննա, մի վերաւորուիր, այդ քեզ պատիւ է բերում: Ես միշտ զգում էի, որ կան աշխարհի երեսին երջանիկ մարդիկ, կալ և երջանիկ կեանք: Զգում էի մութ կերպով, բնազդմամբ: Քո գալուց յետոյ ինձ համար պարզուեց այն, ինչ-որ մութն էր մինչև այժմ: Քո գեղեցիկ բացադրութիւնները իսկական երջանիկ ամուսնական կեանքի, քո ընդարձակ հայեացքները մարդկային գոյութեան մասին, քո ազատ գաղափարները կնոջ ինքնուրոյնութեան վերաբերմամբ և վերջապէս, քո սեպհական երջանկութիւնը տուեցին իմ բաղդին վերջին հարուած: Եւ այժմ ես միանգամայն դժբաղդ եմ, Աննա... Ներիր, սիրելիս, իմ նախանձը չար չէ, այլ բարեկամական, եղիւ երջանիկ բիւր անգամ աւելի, իսկ ես... ես անբաղդ եմ: (Հանդարտ լալիս է):

Շուին դադարում է:

ԱՆՆԱ: Հանգստացիր, սիրելիս, օ. շքի եկ, ժամանակ չէ: Յետոյ կը խօսենք: Ահա, կարծեմ, գալիս են:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ոչ, ոչ, այլ ևս չեմ ուզում կեղծիքով ապրել, հերքե է... (Աչքերը սրբում է, ուշքը ժողովում):

ԱՆՆԱ: Կեղծիքով ապրե՛լ, այո, կեղծիքով ապրողը թշուառ է:

Պատշգամքից ներս են մտնում Ռուբէնը, Մարմարեանը, Փոանգուլեանները, Սուրաթեանները եւ հիւրերը:

ՏԵՍԻԼ IV

ՌՈՒԲԷՆ: Այդ շատ հետաքրքրական էր: Վաղուց չէի լսել: Խեղճ մարդ, ի՞նչպէս ապշած նալեց երեսիս, երբ ես ծափահարեցի:

ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ: Արևելցու տեսակէտից ծափահարութիւնը մի տեսակ վայրենութիւն է: Արևելցին երաժշտութեամբ հրճուում է սրբազան լուսթեամբ:

Անտոնը դուրս է գալիս ննջարանից:

ՌՈՒԲԷՆ: (Մօտենալով Հերսէլուն): Յը տեսութիւն, տիկին, ձեր ընկերութիւնից կշտանալ չի կարելի, իսկ արդէն ուշ է:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Թոյլ տուէք, որ Աննան այս գիշեր ինձ մօտ մնայ:

ՌՈՒԲԷՆ: Թոյլ տամ: Տիկին, իմ և Աննայի յարաբերութիւնների մէջ թոյլաւութիւն բառը ջնջուած է: Ազատ է անելու, ինչ-որ կամենում է: (Աննային) Կամենում ես մնալ:

ԱՆՆԱ: Ես կը վերադառնամ, Հերսէլի, թող գնամ մօրաքրոջս հանգստացնեմ: Ամբողջ օրը նա ինձ չի տեսել: Առայժմ, ցտեսութիւն: (Սեղմում է միանների ծնոքը):

ՎԱՌՎԱՌԷ: Սուրէն, երեսաները անհամբեր սպասում են: Ես ուրիշի տանը գիշերեմ: Էեմ կարող (Ուզում է մի կօնֆեկտ նւս վերցնել, քայց ամաչում է, յետ է քաշում):

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Կօնֆեկտների տուփը փակելով, առաջարկում է Վառվառէին): Սիրելիս, այս առաւ երեսանների իմ կողմից:

ՎԱՌՎԱՌԷ: (Վերցնում է տուփը) Եհ, ի՞նչ հարկաւոր է, աւելորդ է:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ոչ ոչ, վերցրու: Համբուրում է Վառվառէի հետ):

Բոլոր հիւրերը սեղմում են տանտէրերի ծնոքը եւ գնում խորքի դռներով: Հերսէլին եւ Անտօնը ուղեկցում են նրանց մինչեւ պատշգամբ: Այնտեղ Սամսոնը տալիս է նրանց վերարկու, ծնոսփայտ եւ այլն: Վերջինէն հաւաքում է ըստակներն ու տանում սեղանատուն:

ՏԵՍԻԼ V

ՀԵՐՍԵԼԻ ԵՒ ԱՆՏՕՆ:

ԱՆՏՕՆ: (Վերադառնում է Հերսէլու թնից ըրունած): Ես հոգով փափագում եմ քեզ հետ առանձնանալ, իսկ դու տիկին Ալիմբարեանին խնդրում ես քեզ մօտ գիշերել: Ձեմ հասկանում, այդ ինչ տարօրինակ ցանկութիւն էր:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Թնն ազատելով) Երեխաները քնեցին:

ԱՆՏՕՆ: Շատ հանգիստ: Թող ինչ ուզում է ասի այդ պարոն Ալիմբարեանը, ինչ համար ընտանիքից բարձր բան չը կայ:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Կարծեմ, Ալիմբարեանը ընտանիքին աւելի բարձր և աւելի մեծ նշանակութիւն տուեց, քան դու, քո քեռորդին և ամենքը:

ԱՆՏՕՆ: Նա հերքեց ընտանեկան կեանքի երջանկութիւնը:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, այն ընտանեկան կեանքի, որ հիմնուած չէ համերաշխութեան վրայ:

ԱՆՏՕՆ: (Նայում է նրան սուր հայեացքով) Հերսէլի, դու այնպիսի եղանակով ես խօսում, որ կարծես նրա ասածների մէջ զգացել ես ակնարկ մեր մասին:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ով գիտէ, գուցէ և ակնարկեց: Միթէ իրաւունք չունի:

ԱՆՏՕՆ: Իրաւունք: Եւ այդ ասում ես դու: Գոնէ իմ վերաբերմամբ ամեն մի ակնարկ կարող է անիրաւագի լինել: Ես գոհ եմ իմ ընտանեկան վիճակով և եր-

ջանիկ: Երբ լիշում եմ իմ աննպատակ անցեալը և համեմատում ներկայի հետ, զարմանում եմ ինչո՞ւ այնչափ կոյր էի, որ տասը տարի առաջ չամուսնացայ: Սակայն ի՞նչ եմ ասում, այն ժամանակ դու չէիր լինի իմ կինը: (Գրկում է Հերսէլուն): Նստենք մի փոքր, այսօր ես առանձին արամադրութիւն ունիմ քեզ հետ զրուցելու: ՀԵՐՍԵԼԻ: (Ազատուելով նրա գրկից) Թող ինձ, ես նստել չեմ ուզում:

ԱՆՏՕՆ: Երբ լիշում եմ, թէ ինչպիսի ջանքերով ու խորամանկութեամբ խլեցի քեզ տասնեակ փայլուն երիտասարդների ձեռքից, երբ մտածում եմ, որ դու այժմ իմն ես, ուղիղն ասած, չը գիտեմ ինչին վերագրեմ իմ բաղդը... (Համըռուում է):

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Դարձեալ ազատուելով նրա գրկից):

Ասա խնդրեմ, շատ ես սիրում ինձ:

ԱՆՏՕՆ: Ի՛նչ, և դու դեռ հարցնում ես: (Բըռնում է նրա ձեռքերը):

ՀԵՐՍԵԼԻ: Եթէ ինձանից զրկուես, շատ կը վշտանաս:

ԱՆՏՕՆ: (Բաց թողնելով նրա ձեռքերը) Հերսէլի...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ինձ թւում է, որ քո սէրը հիմնուած է խորին եսամոլութեան վրայ, որ դու իմ մէջ սիրում ես ոչ ինձ, այլ քեզ, քո անձնական երջանկութիւնը:

ԱՆՏՕՆ: Ձեմ հասկանում, այդ ի՞նչ վերլուծութիւն է: Մի՛թէ մարդ ու կնոջ եսերը կապուած չեն սերոս կապով:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ասում են, բայց ես չը գիտեմ, չեմ զգացել: Կը կամենայի միայն իմանալ, կարո՞ղ ես ինձ սիրել քո եսից անկախ, հէնց այնպէս, սիրել ինչպէս ի՛նչ օտարի...

ԱՆՏՕՆ: Ինչպէս մի օտարի: Ահա թէ ինչ: Ասա խնդրեմ ի՞նչ կարող է տալ ինձ այդպիսի մի, ասենք, պղատօնական սէր:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Նա կը տայ քեզ սիրողի յարգանքը, պատկառանքը, անհուն երախտագիտութիւնը և անվերջ գովասանքները:

ԱՆՏՕՆ: Շատ ողորմելի մի վարձատրութիւն: Բայց ես դարձեալ չեմ հասկանում քո միտքը, Հերսէլի:

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Մտազգռաղ) Իմ միտքը կապուած է իմ զգացումների հետ: Եթէ կարող ես թափանցիւր սիրտս և հասկացիր... (Մօտենում է խորքի լուսամուտին եւ նայում դէպի դուրս):

ԱՆՏՕՆ: (Մի քանի վայրկեան լուռ նայում է նրա ետեւից մտատանջութեան մէջ) Աա, կարծես, մասամբ հասկանում եմ...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, մասամբ և այն էլ այդպէս ուշ:

ԱՆՏՕՆ: Ուշ: Ոչ, այդ ինչ յայտնի է նոյն իսկ մեր ամուսնութեան առաջին օրից: Բայց ես կարծում էի, որ դու դեռ անչափահաս ես, կեանքը լաւ չես ճանաչում և չգիտես իսկապէս ինչ ասել է ամուսնական երջանկութիւն:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Եւ յոյս ունէիր փոխադարձ սիրոյ փոխարէն ստանալ կեղծիք, այո:

ԱՆՏՕՆ: Կեղծիք:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, այն կեղծիքը, որ տալիս են հարիւրից իննըսուն ու իննը կանալք իրանց ամուսիններին: Ի՞նչ կարծում էիր, որ տարիները կառաջացնեն սովորութիւն, իսկ սովորութեան զգացումը կը հաշտեցնի ինչ դրութեան հետ: Ի՞նչ մտածում էիր այսպէս. «Թեղ եւ գայ իւր ներսում, փրփրի որքան կամենում է, ժամանակը կը հանդարտեցնի նրան և վերջ ի վերջոյ կը դարձնի իմ գերին»:

ԱՆՏՕՆ: Գերին...

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, մէկն այն ողորմելի էակներից, որոնք մի անգամ իրանց կիզը դնելով օրինական անհամբաւել ամուսնութեան լծի տակ, մինչև մահ քաջում են այդ լուծը անբան անասնի պէս:

ԱՆՏՕՆ: Սխալւում ես, ես ուրիշ կերպ եմ մտածել: Ես մտածել եմ այսպէս. սէրը, այսինքն իսկական ամուր սէրը, ձեռք է բերւում ոչ-միանգամից, այլ համ-

բերութեամբ և յամառ հետամտութեամբ, ինչպէս աշխարհիս ամենաթանգագին բանը: Եւ ահա մեր ծանօթութեան առաջին օրից սկսած աշխատել եմ քալլ առ քալլ մօտենալ քո սրտին: Սիրել եմ քեզ հոգոյս ամբողջ ուժով, սիրել եմ ոչ միայն իբրեւ ամուսնու, այլ իբրեւ կեանքիս ընկերուհու, իբրեւ մարդու, ոչինչ չեմ խնայել քեզ համար, աշխատել իմ անվերջ զիջումներով ու բարութեամբ կոտրել քո սրտի սառուցը:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Այո, ճիշդ է, իմ վերաբերմամբ դու միշտ եղել ես ոչ միայն զիջող, բարեսիրտ ու սիրող, այլ և գուցէ վեհանձն: Բայց միթէ չե՞ս զգացել մի բան, այն է, որ քո այդ բարութիւնը, սէրը ու վեհանձնութիւնը ինձ ճնշում են ինչպէս մի դառն անտանելի լոյծ: Միթէ չե՞ս զգացել, որ հեշտ չէ մի կնոջ համար ստանալ թէկուզ իւր օրինական ամուսնուց ամեն բան և փոխարէնը չը կարողանալ տալ ոչինչ, բացի սառնութիւնից և անտարբերութիւնից:

ԱՆՏՕՆ: Խոստովանում եմ, չեմ զգացել, որովհետեւ երբեք չէի կարող երևակայել, թէ մարդու արածները իւր օրինական կնոջ համար նրա կողմից պիտի ընդունուին իբրեւ երախտիք: Հերսէլի, մի քրքրիր քո հոգին ասեղի ծայրով, նայիր կեանքին հասարակ աչքերով և զսպիր քո վառուող երևակայութիւնը: Քեզանից է կախուած դարձնել մեր կեանքը կամ մի փշալի անապատ կամ ծաղկազարդ բուրաստան:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Օո, եթէ ինձանից լինէր կախուած, այսօր այս լեզուով չէի խօսիլ քեզ հետ: Բայց դժբախտաբար խելքս չի կարողանում խեղդել այժմեան զգացումներս և առաջացնել ուրիշ զգացումներ իմ սրտում:

ԱՆՏՕՆ: Ուրեմն ես երբեք չը պիտի արժանանամ քո փոխադարձ սիրոյն, երբեք...

ՀԵՐՍԵԼԻ: (Հռովթիմ: Կուտւմ է ինքն իւր հետ): Երբեք:

ԱՆՏՕՆ: (Գրգռուելով): Հերսէլի:

ՀԵՐՍԵՒԻ: Մի ստիպիր այլ ևս կեղծել: Բաւական է որքան ես տանջուեցի կեղծելուց: Այժմ չեմ կարող, որովհետեւ այլ ևս ինձ համար պարզ է այն սարսափելի տարբերութիւնը, որ կայ իսկական կեանքի և բուսական գոյութեան մէջ:

ԱՆՏՕՆ: Այժմ: Հասկանում եմ: Քո ընկերուհուն տեսնելուց յետոյ: Դու նախանձում ես նրան վիճակին, այնպէս չէ, դու նրան երջանիկ ես համարում, իսկ քեզ անբախտ, այո: Հերսէլի, մի հաւատար ուրիշների բախտին: Նա կարող է խաբուսիկ լինել: Դժուար է թափանցել մարդկանց սիրտը:

ՀԵՐՍԵՒԻ: Ես աչքերով չեմ դատում, այլ հոգով:

ԱՆՏՕՆ: Կան հարիւրաւոր կանաչք, Հերսէլի, որ քեզ են նախանձում: Հարցրու նրանց, և կասեն քեզ, որ կանանց մէջ ամենաերջանիկը դու ես:

ՀԵՐՍԵՒԻ: Այո, չեմ հերքում, ինձ համարում են երջանիկ, սակայն այն կանաչք են համարում, որոնք գիտեն իրանց հոգու ամայութիւնը մոռանալ յանուն իրանց ամուսնու հարստութեան, ոսկւ ու ադամանդների, շքեղ արդուզարդերի և փայլուն կահ-կարասու:

ԱՆՏՕՆ: Իսկ դո՛ւ... դու ուզում ես քո սրտի ամայութիւնը լեցնել աւելի... աւելի էական բանով, այո... (Յուզում է ու դողում):

ՀԵՐՍԵՒԻ: (Վերադառնալով): Մի վերաւորի՛ր ինձ կասկածներով, ես քեզ ոչ մի առիթ չեմ տուել:

ԱՆՏՕՆ: Այո, մինչև այժմ առիթ չես տուել, բայց թւում է ինձ, որ այսուհետեւ ուզում ես տալ:

ՀԵՐՍԵՒԻ: Ես չեմ կարող այդ եղանակով խօսել քեզ հետ: (Քայլերն ուղղում է դէպի ննջարան):

ԱՆՏՕՆ: Ոչ, սպասիր: Այժմ հենց այս լեզուով պիտի խօսեմ քեզ հետ: Բաւական է որքան համբերեցի, լռեցի և տանջուեցի: Հերսէլի, զսպիր վառ երևակայու-

Թիւնդ, ապա թէ ոչ նա կարող է քեզ անդունդ գլորել:
ՀԵՐՍԵԼԻ: Թող գլորի, այլ ևս կեղծել չեմ ուզում
և չեմ կարող:

ԱՆՏՕՆ: Ձեռ կարող, ուրեմն ես էլ չեմ կեղծիլ:
Լսի՛ր, մինչև այսօր դու խոցոտել ես իմ ինքնասիրտը:
Թիւնդ, իմ առնական եսը, և ես քեզ ներել եմ ու լռել:
Իսկ այժմ, երբ այդպիսի լանդգնութեամբ պարզում ես
քո արհամարհանքը դէպի ինձ, ականջ դիր: Ես կը շա-
րունակեմ մի առ ժամանակ ևս քեզ հետ վարուել այն-
պէս, ինչպէս վարուել եմ մինչև այժմ, սիրով, բարու-
թեամբ և փաղաքշանքներով: Բայց եթէ դու ալսուհե-
տե էլ մնաս այդպէս սառն, անտարբեր, եթէ այսու-
հետեւ էլ արհամարհես ինձ հոգոյդ խորքում, այն ժա-
մանակ իմացիր, որ ես մի հասարակ գիւղացու որդի
եմ և լեռնական: Հասկանում ես միտքս:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Հասկանում եմ: Դու կը դիմես քո հայ-
րերի ու նախահայրերի միջոցին, կը դառնաս բռնակալ:

ԱՆՏՕՆ: Ստիպուած կը լինիմ դառնալ: Կինը կամ
պիտի սիրէ իւր մարդուն կամ պիտի վախենայ նրանից:
Ես քո մէջ չը կարողացայ սէր գրգռել, կը զարթեցնեմ
երկիւղ և յարգանք... Այդ գուցէ աւելի լաւ է: (Ուզում է
գնալ իւր առանձնասենակը):

ԱՆՆԱ: (Ներս է մտնում խորքի դռներից): Ահա
և ես... (Տեսնելով Հերսէլուն յուզուած ու զոնաւտ,
կանգ է առնում դռների առջեւ զարմացած):

ԱՆՏՕՆ: Շարունակեցէք, տիկին, կրթել եմ կնոջը...
(Անցնում է իւր առանձնասենակը):

ԱՆՆԱ: Հերսէլի, քնչ է պատահել: Դու դողում ես:

ՀԵՐՍԵԼԻ: Ահ, մի հարցնիր: (Հեկեկալով ընկղմում
է ըսգկաթոռի վրայ):

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր:

(Վերջը միւս համարում)